

Микола Миколайович **БІЛАК**

аспірант, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8421-4362>

e-mail: nickbilak777@gmail.com

ДОСВІД ЧЕХІЇ ТА ШВЕЙЦАРІЇ У СФЕРІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я

У статті проаналізовано досвід Чехії та Швейцарії у сфері легалізації цивільної вогнепальної зброї. У межах дослідження детально розглянуто особливості чеської та швейцарської моделей стосовно порядку ліцензування, вимог до потенційних власників, категоризації зброї та механізмів контролю. На основі статистичних даних автором встановлено, що високий рівень озброєності населення не чинить негативного впливу на стан злочинності в обох країнах. До того ж у роботі визначено, що, незважаючи на певні відмінності у підходах, обидві моделі демонструють високу ефективність у забезпеченні балансу між правом громадян на захист життя та інтересами суспільної безпеки, що робить їхній досвід доцільним для врахування під час розроблення відповідного законодавства в Україні.

Ключові слова: зброя, цивільна вогнепальна зброя, обіг зброї, право на захист життя та здоров'я, досвід Чехії, досвід Швейцарії, громадська безпека, правове регулювання обігу зброї, легалізація зброї, ліцензування зброї

ВСТУП

У період сучасних трансформаційних процесів в Україні питання легалізації цивільної вогнепальної зброї є предметом гострих дискусій як у наукових колах, так і серед широкої громадськості. Відсутність єдиного підходу до вирішення цього питання зумовлює потребу детального вивчення досвіду європейських країн, які вже пройшли шлях легалізації та мають сформовану законодавчу базу й практику правозастосування у цій сфері.

Актуальність дослідження в умовах сьогодення посилюється й тим, що в Україні досі не прийнято спеціального закону, який би комплексно регулював обіг цивільної вогнепальної зброї. Відтак, вивчення законодавства європейських держав у сфері регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї та наслідків його впровадження має особливе значення для формування виваженої політики в нашій державі.

У цьому контексті комплексний аналіз правових норм, механізмів контролю та статистичних даних стосовно впливу легалізації зброї на рівень злочинності дасть змогу оцінити можливості й ризики запровадження подібних практик в українських реаліях та забезпечити оптимальний баланс між правом громадян на захист і необхідністю підтримання належного рівня громадської безпеки.

МЕТА статті – аналіз нормативно-правової бази та практики правозастосування Чеської Республіки та Швейцарської Конфедерації у сфері легалізації цивільної вогнепальної зброї для оцінювання можливості впровадження відповідного досвіду в Україні з урахуванням необхідності забезпечення балансу між правом громадян на захист життя та здоров'я і збереженням достатнього рівня суспільної безпеки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні застосовано порівняльно-правовий метод для аналізу законодавства Чехії та Швейцарії, статистичний метод для оцінювання динаміки злочинності, системно-структурний метод для вивчення механізмів контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї, а також загальнонаукові методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрагування та узагальнення для

формування теоретичних висновків та практичних рекомендацій.

РЕЗУЛЬТАТИ

Легалізація цивільної вогнепальної зброї є надзвичайно відповідальним та сміливим рішенням держави, оскільки надання громадянам права на володіння потенційно небезпечними засобами ураження вимагає встановлення чіткого балансу між забезпеченням можливостей права на захист та запобігання проявам збройного насильства. Водночас, усвідомлюючи усі ризики такого рішення, окремі європейські держави все ж наважилися на імплементацію відповідної практики у національне законодавство та розробили комплексні системи контролю за обігом зброї. Підсумки впровадження таких нововведень виявилися доволі результативними, що, зокрема, виразилося у скороченні кількості насильницьких правопорушень, посиленні впевненості громадян у власній безпеці та формуванні культури відповідального поведіння зі зброєю. Додатково ефективність законодавчих новацій підтвердилася відсутністю значного збільшення випадків неправомірного застосування легальної зброї, що, як наслідок, свідчить про дієвість закріплених механізмів контролю та процедур перевірки потенційних володільців.

Так, якщо брати до уваги досвід Чехії, то варто зазначити, що ця країна демонструє один з найбільш збалансованих підходів до регулювання цивільної вогнепальної зброї в Європі. Основним нормативно-правовим актом, який визначає правила обігу зброї у цій державі, є Закон «Про зброю та боєприпаси», який діє з 1 січня 2003 р. [1].

Згаданим Законом встановлено чітку систему класифікації зброї на чотири основні категорії, кожна з яких передбачає особливий правовий режим набуття та володіння. Зокрема, відповідно до положень §§ 3, 4 та 4а Закону до категорії А і суміжної з нею категорії А-І віднесено заборонену до цивільного обігу зброю, якою з-поміж іншого є автоматична вогнепальна зброя; замаскована та неметалева зброя; модифікована напівавтоматична зброя з розширеними бойовими можливостями, а також зброя з особливими характеристиками

ураження і спеціальні види боєприпасів з підвищеною вражаючою дією. Доступ до зазначених видів зброї суворо обмежено і можливо лише у виняткових випадках за спеціальним дозволом Поліції Чеської Республіки для здійснення колекційної, музейної, кінематографічної чи театральної діяльності, а також охорони особливо небезпечних вантажів або ж важливих для оборони держави об'єктів.

Зі свого боку, згідно з приписами §§ 3, 5 та 12 аналізованого нормативно-правового акта категорія В охоплює вогнепальну зброю, що потребує спеціального дозволу, зокрема: короткоствольну повторювальну та напівавтоматичну зброю; короткоствольну одно- та багатовзарядну зброю для набоїв центрального запалення; зброю для набоїв кільцевого запалення довжиною менше 280 мм; довгоствольну напівавтоматичну зброю з розширеною місткістю магазину або можливістю її збільшення; короткоствольну гладкоствольну зброю; напівавтоматичну зброю, схожу на автоматичну, а також сигнальну зброю калібру понад 16 мм. Для придбання такої зброї чеське законодавство вимагає отримання ліцензії відповідної групи та окремого дозволу на придбання. Водночас для одержання дозволу заявник повинен надати належне обґрунтування цільового призначення зброї, що може включати здійснення музейно-колекційної чи охоронної діяльності, реалізацію спортивних, мисливських чи професійних інтересів, провадження ліцензованої діяльності в сфері обігу зброї та боєприпасів, організацію охорони об'єктів та фізичних осіб, виконання спеціальних завдань, а також реалізацію права на захист життя, здоров'я або майна.

Стосовно вогнепальної зброї категорії С та суміжної з нею категорії С-І, то їхній правовий режим визначено положеннями Закону, що висвітлено у §§ 3, 6, 6а, 14, 14а та 41. Відповідно до зазначених норм законодавцем до вказаних категорій в частині, що стосується вогнепальної зброї, віднесено довгоствольну зброю для набоїв з крайовим та центральним запаленням, вогнепальну зброю на основі кремінних систем, глушники, деактивовану зброю вищих категорій, одно- або двозарядну вогнепальну зброю для роздільного спорядження, а також вогнепальну зброю для набоїв типу Flobert або інших зі схожою кінетичною енергією кулі.

Згідно з вищевказаними нормами придбання зазначених типів озброєння можливе за наявності ліцензії відповідної групи, однак на відміну від попередньої категорії не потребує окремого дозволу. Попри це, законодавець паралельно встановлює обов'язок власника здійснити реєстрацію набутої зброї у територіальному підрозділі поліції протягом десяти робочих днів з дня її придбання. Така реєстрація передбачає подання заяви встановленого зразка з доданими документами про законність набуття зброї та проходження технічного огляду для підтвердження її належного стану.

І насамкінець найменш регульованою згідно із Законом «Про зброю та боєприпаси» є категорія D, до якої включено історичну вогнепальну зброю, яку виготовлено до 31 грудня 1890 р., придбання якої дозволено особам, які досягли 18-річного віку без спеціальних дозволів.

Окремо у контексті дослідження чеської моделі регламентації обігу зброї слід звернути увагу на *порядок видачі ліцензії*. З цього приводу необхідно зазначити,

що чеський законодавець залежно від мети застосування виокремлює п'ять груп ліцензій: для колекційних цілей; для спортивних цілей; для мисливських цілей; для виконання професійних обов'язків чи службових завдань; для захисту життя, здоров'я або майна.

Водночас отримання вищевказаних ліцензій вимагає низького обов'язкових вимог, серед яких: досягнення встановленого віку, наявність постійного місця проживання в Чехії, медична придатність, успішне складання теоретичних та практичних іспитів, а також відповідність критеріям бездоганності та надійності.

Так, якщо вести мову про вікові обмеження, то загальний віковий ценз для отримання ліцензій груп А (для колекційних цілей), D (для виконання професійних обов'язків чи службових завдань) та E (для захисту життя, здоров'я або майна) відповідно до § 19 Закону становить 21 рік, тоді як для отримання ліцензій груп В (спортивна стрільба) та С (мисливство) достатньо досягнення 18 років. Додатково чеський законодавець дозволяє членам спортивних стрілецьких клубів отримати ліцензію групи В з 15 років, а членам мисливських об'єднань – ліцензію групи С з 16 років за умови письмової згоди законного представника, наявності рекомендації школи або організації та дотримання додаткових обмежень до застосування зброї.

Окремої уваги заслуговує й процедура підтвердження професійної придатності заявника, яка реалізується шляхом складання комплексного іспиту перед спеціально призначеним екзаменатором. Згадуваний іспит складається з теоретичної та практичної частин, успішне проходження обох з яких є обов'язковою умовою для отримання ліцензії. Стосовно теоретичної частини, то вона проводиться у формі письмового тестування та спрямована на перевірку знань положень профільного законодавства, особливостей використання зброї та боєприпасів, а також базових медичних знань. Практична ж частина варіюється залежно від групи ліцензії та передбачає демонстрацію навичок безпечного поводження зі зброєю та виконання вправ зі стрільби по нерухомій мішені.

Наступним важливим критерієм для отримання ліцензії на зброю є відповідність заявника вимогам бездоганності, які детально регламентовані § 22 Закону. Згідно з вказаним параграфом особа не може вважатися бездоганною, якщо її, зокрема, засуджено за вчинення таких особливо тяжких злочинів, як державна зрада, тероризм, вбивство чи геноцид, до покарання у виді позбавлення волі строком понад 12 років. Також критерію бездоганності не відповідають особи, засуджені за умисні злочини із застосуванням зброї або злочини проти життя, здоров'я, свободи, гідності чи майна до покарання у вигляді позбавлення волі строком понад 5 років, якщо після відбуття покарання не минуло 20 років. Для інших категорій кримінальних правопорушень чеським правотворцем встановлені такі диференційовані строки, після спливу яких особа вважається бездоганною та вправі отримати ліцензію: 10 років – у разі відбуття покарання у виді позбавлення волі строком понад 2 роки; 5 років – у разі відбуття покарання у виді позбавлення волі строком до 2 років або іншого, більш м'якого покарання; 3 роки – у разі звільнення засудженого від покарання або звільнення від відбування покарання з випробуванням.

І насамкінець в ході дослідження процесуальних перешкод для отримання ліцензії неможливо оминати увагою критерій надійності, що покликано забезпечити недопущення до володіння зброєю осіб із сумнівною репутацією та схильністю до протиправної поведінки. Так, на думку чеського правотворця, особа не може вважатися надійною у разі закриття кримінального провадження стосовно неї до набрання таким процесуальним рішенням законної сили, а також за наявності фактів зловживання алкогольними напоями чи наркотичними речовинами. Додатково законодавець встановлює обмеження для осіб, які протягом останніх трьох років притягалися до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері обігу зброї, боєприпасів та вибухових речовин, правопорушення проти громадського порядку чи майна, а також за порушення правил охорони здоров'я. Водночас варто зазначити, що з метою забезпечення ефективної реалізації зазначених обмежень поліція наділена правом здійснювати запити для одержання витягів з реєстру адміністративних правопорушень [1].

Так, чеським законодавством передбачено комплексну систему критеріїв та вимог для отримання ліцензії на зброю, яку спрямовано на забезпечення належного рівня громадської безпеки шляхом ретельної перевірки потенційних власників зброї. Встановлені вимоги до віку, постійного місця проживання, медичної придатності та професійної компетентності доповнюються суворими критеріями бездоганності та надійності, які дають змогу відсіяти осіб із кримінальним минулим, схильністю до правопорушень чи зловживанням психоактивними або наркотичними речовинами. Водночас запроваджений механізм перевірки відповідності зазначеним критеріям через систему офіційних реєстрів та медичних оглядів забезпечує ефективність та об'єктивність процедури ліцензування.

Окремо дієвість чеської моделі правового регулювання підтверджується статистичними даними. Зокрема, за офіційною інформацією Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки станом на 2023 р. у Чехії зареєстровано понад 1 млн одиниць зброї, якою володіють близько 307 тис. ліцензіатів [2, С. 40]. Водночас на 100 жителів країни відповідно до даних ресурсу Small Arms Survey припадає в середньому 12,5 од. зброї (з урахуванням незареєстрованої) [3]. Водночас примітно, що, попри такі доволі високі показники озброєності населення, країна все ж демонструє позитивну динаміку зниження злочинності. Так, показово, що за період 2003-2023 рр. кількість вбивств на території Чехії зменшилась на 31,5% (232 вбивства у 2003 р. [4, С. 41] та 159 вбивств у 2023 р. [2, С. 56]), загальний рівень насильницьких кримінальних правопорушень знизився на 41,3% (22 358 правопорушень у 2003 р. [4, С. 41] та 13 115 правопорушень у 2023 р. [2, С. 55]), а кількість неправомірних діянь з легальною зброєю у 2020 р. становила менше 0,1% від загальної кількості адміністративних правопорушень, вчинених на території держави [5, С. 21-22].

Отже, досвід Чехії у сфері регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї є показовим прикладом того, що виважена політика лібералізації збройного законодавства за умови впровадження належної системи контролю може мати позитивний вплив на загальний стан безпеки

в суспільстві. Ключовими факторами успіху в цьому є такі елементи, як чітка категоризація зброї з урахуванням її призначення та потенційної небезпечності, комплексна оцінка придатності потенційних власників до володіння зброєю та систематичний моніторинг дотримання встановлених вимог з боку уповноважених органів. Саме така модель дає змогу, з одного боку, забезпечити реалізацію права громадян на захист, а з іншого – мінімізувати ризики, пов'язані з неналежним поводженням зі зброєю.

Окремої уваги у рамках цього наукового дослідження заслуговує також швейцарська модель правової регламентації й правозастосування, яка подібно до досвіду Чеської Республіки вирізняється ліберальним підходом до права громадян на володіння зброєю та високим рівнем озброєності населення за збереження низьких показників насильницької й збройної злочинності. У цьому аспекті важливо зауважити, що, попри певні спільні риси з чеським підходом, досвід правового регулювання Швейцарії має низку специфічних особливостей, обумовлених як історичним підґрунтям держави, так і унікальною системою організації її збройних сил.

Так, передусім варто наголосити, що унікальність швейцарської системи контролю за обігом вогнепальної зброї безпосередньо пов'язана з концепцією т.зв. «народної армії», що з-поміж іншого передбачає проходження громадянами Швейцарії обов'язкової військової служби та наділяє військовозобов'язаних правом на зберігання табельної зброї вдома. Зазначена система, завдяки проведенню регулярних військових зборів та періодичних курсів підвищення кваліфікації, а також впровадженню посиленних заходів контролю за дотриманням правил безпеки, фактично забезпечує формування в державі особливої культури поводження з вогнепальною зброєю та тим самим сприяє відповідальному ставленню громадян до володіння нею. Водночас важливе значення в цьому аспекті відіграють обмеження, закріплені ч.1, 2 ст. 113 Федерального Закону «Про армію та військову адміністрацію», відповідно до яких особиста зброя не видається або може бути вилучена, якщо наявні вагомні підстави вважати, що військовозобов'язаний може застосувати її у спосіб, який становить небезпеку для нього самого або для третіх осіб, чи за наявності ризику зловживання відповідною зброєю [6].

Що ж до цивільної вогнепальної зброї, то переважно її обіг врегульований Федеральним Законом «Про зброю, збройне спорядження та боєприпаси», який, зокрема, визначає правила придбання, зберігання, носіння, транспортування, виробництва, імпорту та експорту зазначених у назві Закону предметів [7].

Так, приписами ст. 5 згаданого Закону подібно до чеської моделі визначено чіткий перелік зброї, яку вилучено з цивільного обороту. До цієї категорії швейцарським правотворцем з-поміж іншого віднесено автоматичну вогнепальну зброю, військові пускові установки з вибуховим ефектом, автоматичну зброю, модифіковану до напівавтоматичної (за винятком армійської зброї, право власності на яку набувається безпосередньо від військових органів), напівавтоматичну зброю з магазинною великої місткості, складну напівавтоматичну короткоствольну зброю, замасковану зброю та гранатомети.

Водночас законодавством закріплено категоричну заборону на стрільбу з вогнепальної автоматичної зброї

та пускових установок, а також стрільбу з вогнепальної зброї усіх видів у загальнодоступних місцях за межами офіційно дозволених стрілецьких заходів або стрільбищ. Загалом згідно із Законом стрільбу з такої зброї дозволено лише у належно захищених місцях, що не є загальнодоступними, а також під час полювання.

Стосовно *дозвільної системи Швейцарії*, то відповідно до правил, визначених ст.8 Закону «Про зброю, збройне спорядження та боєприпаси», будь-яка особа, яка бажає придбати зброю чи її основні компоненти, повинна отримати відповідний дозвіл. Водночас для отримання такого дозвільного документу заявник в обов'язковому порядку повинен обґрунтувати мету придбання зброї, крім випадків, якщо зброя призначена для спорту, полювання чи колекціонування.

Одночасно у цій же нормі Закону правотворець викремлює низку *перешкод для отримання дозволу на придбання*, до яких відносить такі обставини, як недосягнення особою 18-річного віку, перебування під опікою, наявність підстав вважати, що особа може застосувати зброю для заподіяння шкоди собі чи іншим, а також наявність судимості за діяння, що свідчать про насильницькі нахили або становлять загрозу для громадської безпеки, чи наявність відомостей про повторне притягнення заявника до відповідальності за вчинення злочину або проступку. До того ж слід врахувати, що згідно зі ст. 7 досліджуваного Закону Федеральна рада Швейцарії за наявності значного ризику неналежного застосування зброї або з метою врахування рішень міжнародної спільноти чи принципів швейцарської зовнішньої політики вправі заборонити громадянам певних держав придбавати, зберігати та носити зброю, її компоненти і боєприпаси.

Водночас у ст. 10 аналізованого нормативно-правового акта законодавець у частині, що стосується вогнепальної зброї, встановлює винятки із загального правила про необхідність отримання дозволу для одно- та багатоствольних мисливських рушниць, репродукцій однозарядної дульнозарядної зброї, а також гвинтівки з ручним перезарядженням, призначених для спортивної стрільби та полювання. Для обліку та контролю за рухом такої зброї достатньо лише належного декларування в уповноваженому державному органі.

Паралельно, якщо продовжувати вести мову про винятки, швейцарський правотворець не виключає можливості передачі спортивної зброї неповнолітнім. Зокрема, відповідно до ст. 11а Закону неповнолітній може отримати спортивну зброю від свого стрілецького клубу чи законного представника, якщо за відсутності визначених законом перешкод доведе, що регулярно використовує її для цільової стрільби. Водночас законний представник зобов'язаний повідомити про передачу зброї відповідний орган кантону проживання неповнолітнього протягом 30 днів.

Стосовно *правил зберігання та носіння зброї*, то згідно зі ст.ст. 26 та 27 Закону зброя, її основні компоненти та боєприпаси повинні зберігатися в безпечному місці, захищеному від доступу сторонніх осіб, а про їх втрату слід негайно повідомляти поліцію. Для носіння зброї в загальнодоступних місцях у Швейцарії необхідний спеціальний дозвіл, який видається компетентним органом кантону проживання на конкретний вид зброї строком до п'яти років. Умовою отримання такого доз-

волу є обґрунтування об'єктивної потреби у зброї для захисту себе чи інших осіб або майна від реальної небезпеки та складання іспиту на знання правил поведіння зі зброєю та правових вимог її застосування із демонстрацією практичних навичок. Водночас законодавцем визначено категорії осіб, які не потребують дозволу на носіння зброї, серед яких власники мисливських квитків, егері під час виконання ними службових обов'язків, учасники історичних заходів та іноземні працівники служб авіаційної безпеки на території швейцарських аеропортів[7].

Отже, швейцарська модель правової регламентації обігу вогнепальної зброї, незважаючи на наявність певних відмінностей з чеським підходом, демонструє не менш ефективні механізми контролю під час збереження широких прав громадян. Унікальною особливістю цієї системи є право військовозобов'язаних на зберігання табельної зброї вдома, що вочевидь через усвідомлення високої довіри з боку держави формує у громадян глибоке почуття відповідальності та сприяє правослужняній поведінці у сфері поводження зі зброєю. Стосовно цивільної зброї, то система її регулювання базується на чіткому визначенні категорій забороненої зброї, запровадженні дозвільного порядку її придбання та встановленні суворих вимог до потенційних власників. Така комплексна система контролю, поєднана з розвинутою культурою поводження зі зброєю, дозволяє Швейцарії, як і Чехії, підтримувати високий рівень громадської безпеки, незважаючи на значну озброєність населення.

Так, якщо перейти до статистики, то згідно з даними порталу Small Arms Survey станом на 2017 р. у володінні цивільних осіб на території Швейцарії приблизно знаходилось 2,4 млн од. вогнепальної зброї, тобто з урахуванням населення держави на 100 жителів в середньому припадало 27,6 од., що є одним із найвищих показників в Європі [3]. Водночас аналіз динаміки вчинення насильницьких кримінальних правопорушень за даними Федерального статистичного відомства демонструє відносно стабільність показників протягом 2009-2023 рр. Так, річна кількість випадків насильства становила 49 392 у 2009 р., 42 979 у 2016 р. та 47 381 у 2023 р. [8]. Загальна кількість вбивств (включаючи замах та готування) також залишилась відносно сталою: 236 випадків у 2009 р., 232 – у 2016 р. та 287 – у 2023 р. Особливо показовим є те, що, попри незначне зростання кількості вбивств у 2023 р., застосування вогнепальної зброї як знаряддя злочину фактично скоротилось: з 51 випадку у 2009 р. до 47 у 2016 р. та 31 випадку у 2023 р. [9]. Водночас кількість безпосередньо вчинених вбивств залишилась несуттєвою: 51 випадок у 2009 р., 45 – у 2016 р. та 53 – у 2023 р. [10].

Так, наведені статистичні дані переконливо свідчать, що високий рівень озброєності населення Швейцарії не призводить до зростання насильницької злочинності. Навпаки, у державі спостерігається тенденція до зменшення випадків застосування вогнепальної зброї під час вчинення кримінальних правопорушень, а кількість вбивств залишається стабільно низькою. Такі показники, як видається очевидним, передусім є результатом вираженої державної політики, що базується на чітких правилах набуття права на зброю та відповідальному ставленні громадян до її застосування.

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи вищенаведене, слід вказати, що досвід Чеської Республіки та Швейцарської Конфедерації демонструє два різні, але однаково успішні підходи до регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї. Незважаючи на певні відмінності в деталях регламентації, обидві моделі базуються на схожих принципах, а саме чіткому визначенні умов набуття права на зброю, комплексній оцінці придатності потенційних власників та систематичному контролю за дотриманням встановлених вимог. Водночас, якщо чеську модель здебільшого орієнтовано на суворий контроль обігу, то швейцарський досвід значно спирається на історично сформовану культуру відповідального поводження зі зброєю, що розвинулась завдяки специфічній системі організації збройних сил країни. Тим не менш, як показує проведене дослідження, обидва підходи є однаково ефективними, що з-поміж іншого підтверджується статистичними даними, які демонструють відсутність негативного впливу високого рівня озброєності населення на

стан злочинності. Відтак, з огляду на позитивні результати впровадження аналізованих моделей, їх основні елементи можуть бути адаптовані під час формування відповідного законодавства в Україні з урахуванням національних особливостей та потреб.

Зокрема, з чеської правової системи є доцільним запозичити норми, які стосуються детальної класифікації зброї за категоріями, та приписи, що визначають правовий режим доступу до набуття права власності на відповідні види озброєння. Особливої уваги у цьому контексті заслуговує дозвільне обтяження зброї категорії В, що переважно застосовується для захисту життя, здоров'я чи майна. Водночас у впорядкуванні національного законодавства слід врахувати положення, якими визначено порядок ліцензування в частині вікового цензу, критерії надійності та бездоганності. Стосовно швейцарської моделі, то вартувало б перебрати правила, що регламентують заборону на застосування зброї окремих категорій, а також нормативне закріплення правил носіння цивільної вогнепальної зброї.

References

1. Zákon o střelných zbraních a střelivu: zákon č. 119/2002 Sb. ze dne 8. března 2002. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-119>
2. Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky v roce 2023: schválena usnesením vlády č. 435 ze dne 26. června 2024. Praha, 2024. 99 p. *Ministerstvo vnitra České republiky* URL: <https://mv.gov.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>
3. Global Firearms Holdings. *Small Arms Survey*. URL: <https://www.smallarmssurvey.org/database/global-firearms-holdings>
4. Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky v roce 2003. Praha, 2004. 113 p. *Ministerstvo vnitra České republiky* URL: <https://mv.gov.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>
5. Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky v roce 2020 (ve srovnání s rokem 2019). Praha, 2021. 160 p. *Ministerstvo vnitra České republiky* URL: <https://mv.gov.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>
6. Loi sur l'armée et l'administration militaire: loi fédérale du 3 février 1995 (État le 1er janvier 2024). *Fedlex La plateforme de publication du droit fédéral*. URL: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1995/4093_4093_4093/fr
7. Loi sur les armes, les accessoires d'armes et les munitions: loi fédérale du 20 juin 1997 (État le 1er septembre 2023). *Fedlex La plateforme de publication du droit fédéral*. URL: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1998/2535_2535_2535/fr
8. Evolution of violence offences. *Federal Statistical Office*. URL: <https://www.bfs.admin.ch/bfs/en/home/statistics/crime-criminal-justice.assetdetail.30887785.html>
9. Homicides: crimes solved and trend by instrument (perpetrated and attempted), number of accused persons and victims. *Federal Statistical Office*. URL: <https://www.bfs.admin.ch/bfs/en/home/statistics/crime-criminal-justice.assetdetail.30887652.html>
10. Perpetrated homicides, of which domestic sphere. *Federal Statistical Office*. URL: <https://www.bfs.admin.ch/bfs/en/home/statistics/crime-criminal-justice.assetdetail.30887786.html>

Mykola BILAK

postgraduate student, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8421-4362>

e-mail: nickbilak777@gmail.com

THE EXPERIENCE OF CZECH REPUBLIC AND SWITZERLAND IN THE LEGALIZATION OF CIVILIAN FIREARMS IN THE CONTEXT OF ENSURING THE RIGHT TO PROTECT LIFE AND HEALTH

Introduction. The paper examines the pressing issue for Ukraine regarding the legalization of civilian firearms, focusing on the study of European experience. The absence of a specific law regulating civilian firearms circulation in Ukraine and the need to develop a balanced policy in this area necessitate a detailed analysis of the legislation and practices of European countries. Particular attention is given to the mechanisms of control and the assessment of the impact of firearm legalization on crime rates to ensure a balance between citizens' right to protection and the maintenance of public safety.

The purpose of the paper is to analyze the regulatory framework and enforcement practices of selected European countries in the field of civilian firearms legalization to evaluate the possibility of implementing their experience in Ukraine. This evaluation is carried out with a focus on ensuring a balance between citizens' right to self-defense and the preservation of public safety.

Results. The paper analyzes the experience of the Czech Republic and Switzerland in the legal regulation of civilian firearms circulation. The study identifies the key features of both models, including licensing procedures, weapon categorization, requirements for potential owners, and control mechanisms. The research shows that the Czech model is characterized by strict control and clearly defined conditions for acquiring the right to own firearms, whereas the Swiss approach largely relies on centuries-old military traditions and an established culture of responsible firearm ownership, which has developed due to the country's unique military organization system. Moreover, based on statistical data, the study established that a high level of civilian firearm ownership in both countries does not lead to an increase in crime rates. For instance, in the Czech Republic, between 2003 and 2023, violent crime rates decreased by 41.3%, and the number of homicides dropped by 31.5%. Similarly, Switzerland maintains a consistently low crime rate despite having one of the highest firearm ownership rates in Europe (27.6 firearms per 100 residents).

Conclusion. The experiences of both countries demonstrate different but effective approaches to regulating civilian firearms circulation. These approaches are based on clear conditions for acquiring firearm ownership, comprehensive assessment of owners, and systematic control. The positive results of these models, supported by statistical data, suggest the possibility of their adaptation in the development of relevant legislation in Ukraine, considering the country's national characteristics.

Keywords: arms, civilian firearms, arms circulation, right to self-defense, Czech Republic experience, Swiss experience, public security, legal regulation of firearms, firearms legalization, firearms licensing